

در نشست "ملاحظاتی در مورد تاریخ تحول اندیشه علمی" مطرح شد:
دکتر طبیبیان: بشر برای بهره گیری از خرد مسیر پیچیده ای را پیموده است

نکوداشت دکتر محمد طبیبیان در موسسه نیاوران

موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی، روز دوشنبه شانزدهم شهریورماه ۱۳۹۴ میزبان دکتر "محمد طبیبیان" یکی از اقتصاددانان مطرح کشور و نیز یکی از روسای سابق موسسه مذکور بود. دکتر طبیبیان با حضور در جمع اعضای هیات علمی و نیز تعدادی از اقتصاددانان و دانشجویان، سخنانی در باب "تاریخ تحول اندیشه علمی" ایراد نمود، هیات ریسه موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی البته از این فرصت بهره جستند و در این نشست مراسمی برای نکوداشت این اقتصاددان برگزار کردند.

دکتر طبیبیان در ابتدای این نشست، توضیح داد اگر موضوع سخنان خود را به سوژه های جدید و روزآمد در حوزه اقتصاد، اختصاص نداده است به این دلیل است که درباره این موضوعات، بحث ها و پژوهش های بسیاری صورت گرفته است.

او ادامه داد: «به تازگی تنش فکری با عنوان تضاد سنت و مدرنیته زیر پوست برخی جوامع جریان گرفته است و اندیشمندان و نویسندگان غربی نیز در گفتار و نوشتار خود بیان کرده اند که کشمکش سنت و مدرنیته دعوی خونباری است.» این اقتصاددان در ادامه گفت: «به همین سبب، تصمیم گرفتم وقوع این دعوا در اروپا و همچنین دوران هایی را که به عصر خرد منتهی شده است را مورد مطالعه قرار دهم و طی این پژوهش دریافتم، مسیری که اروپا طی کرده، مسیر خاصی است و در ایران به برخی زوایای آن اشاره نشده است.» او افزود: «در واقع این گونه به نظر می رسد که مسیر علم از ارشمیدس تا زکریای رازی و نیوتن، مسیری خطی را پیموده؛ در حالی که این، تصویری نادرست است.»

دکتر طبیبیان سپس این پرسش ها را مطرح کرد که آیا مرز علم و غیر علم همیشه شفاف و تعریف شده بوده است؟ پرسش دیگر او این بود که آیا رنسانس شروع تحول عصر جدید علم به شمار می رود؟ و اینکه ارتباط رنسانس با عصر خرد چگونه است؟ رییس اسبق موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی سپس این پرسش را هم مطرح کرد که «چرا اقتصاد دانان باید در مورد این گونه پرسش ها کنجکاو باشند؟»

او ادامه داد: «رنسانس یک انقلاب فکری است؛ اما در ذات خود بسیار از انقلاب فکری عصر خرد متفاوت است. اگرچه، رنسانس پلی میان دنیای قدیم و جدید تلقی می شود اما پیوند این دو انقلاب فکری از مسیر شگرفی صورت پذیرفته است.» دکتر طبیبیان در تعریف دوران رنسانس افزود: «رنسانس به دوران قرن ۱۴- تا ۱۷ اطلاق می شود. اندیشمندان دوره رنسانس اومانیست خوانده می شدند. او افزود: «اومانیسم یا انسان محوری شیوه اندیشه و محور فکر و خلاقیت دوران رنسانس بود.» این اقتصاددان ادامه داد: «آنچه پیش از رنسانس رایج بود، فرهنگ مهیا شدن برای مرگ و بی اهمیت شمردن زندگی دنیوی بود. اما دانشمندان عصر رنسانس در ایتالیا، مترصد آن شدند که اندیشه ای را بیابند که برای زندگی دنیوی نیز ارزش قائل باشد. در آن زمان این اعتقاد وجود داشت که هر چه به گذشته های دور تعلق دارد پیراسته تر، بی آرایش تر خالصانه تر و والاتر است و بر همان اساس، جستجو در زمان هایی بسیار پیش از آنچه تعالیم کلیسا ارائه می کرد به عنوان مبنای اخلاق پی گرفته می شد. در همین ارتباط، دو شخصیت به عنوان بنیان گذاران اولیه اخلاق در تاریخ بشر مورد توجه قرار گرفتند که این دو شخصیت زرتشت و هرمس بودند.»

به گفته دکتر طبیبیان، هرمس به عنوان یکی از اندیشمندان مصر باستان، جهان را یک کل واحد تصور می کرد که در آن مراتب مختلف وجود دارد. در بالاترین مرتبه خدایی است که از تصور و توصیف و زمان و مکان بیرون است ولی اثر وجودی او پوشاننده خلقت است. در زیر این سطح، فرشتگان و شیاطین قرار دارند و در پائین تر، صور فلکی دوازدهگانه و زیر آن هفت اختر و هر یک در قلم خاص خود در فعالیت، و زندگی زمینی و زمینی ها تحت تاثیر کار کرد آن ها است. به اعتقاد هرمس، اگر وابستگان زمینی این موجودات فلکی مورد شناسایی قرار گیرند و به کار گرفته شوند، قدرت آن ها در جذب خیر و دفع شر قابل استفاده خواهد بود و این در واقع همان جادو است.» دکتر طبیبیان گفت: ظاهرا از میان اندیشه های زرتشت و هرمس، اندیشه های هرمس در زمان رنسانس بر کلیساها غالب شده است.

رشته دیگری از اندیشه که این اقتصاددان از آن سخن گفت، "کابالا" نوعی عرفان یهودی بود. او در این باره گفت: «عرفان یهودی از اسپانیا به ایتالیا انتقال یافت و معرفی شد. این عرفان بر این دلالت دارد که وقتی خداوند تورات را بر موسی نازل کرد

به او معانی باطنی در مورد خداوند خلقت و هستی و غیره را آموخت. به بیان دیگر، ظاهر آموزش‌ها با باطن آن یکی نیست و روش‌هایی برای کشف آن باطن وجود دارد که تنها برخی می‌توانند بیاموزند. حاصل این یادگیری، تکامل روح و نفس انسان طی مراحل مختلف است. در چارچوب این نوع از نگاه، نفس به همه کس اعطا شده، لیکن روح معنوی بایستی با تلاش و پیرایش رفتار و کردار و عبادت کسب شود و این مراحل، انسان را به خدا نزدیک می‌کند و منزلت ملکوتی می‌بخشد.»

به روایت دکتر طبیبیان، مکتب نو افلاطونی نیز به باز خوانی اندیشه‌های یونان قدیم بر اساس بر داشت وحدت وجود و جایگاه متعالی انسان در خلقت ختم شد و این که برای انسان باید شرايطی، متناسب با جایگاه والای او فراهم شود. به نحوی که افلاطون را تحت تاثیر فیثاغورث و او را تحت تاثیر هرمس به حساب می‌آوردند.» او ادامه داد: «تا مدت‌ها اندیشه‌های علمی از طریق فعالیت‌های زیر زمینی در حال تطوّر بود؛ به نحوی که کرسستین روزن کروس در سال ۱۳۷۸ پس از مطالعه در خاورمیانه و آموختن تصوّف به آلمان باز گشت و انجمن مخفی صلیب گل سرخ را تاسیس کرد که شامل هشت نفر دکتر و مجرد قسم خورده از فضایی عصر خود بود. و هدف اعلام شده آن بود که: "این انجمن بر اساس حقایق اندیشه‌های اساطیری و باستانی که از دیدگاه مردم معمولی پنهان است ایجاد شده تا بصیرت جدیدی در مورد طبیعت، جهان فیزیکی و قلمرو معنوی ارائه کند." پس از سه نسل افرادی مانند کیلر، تیکو براهه، رابرت بویل و جان دی در آن عضو بودند و این حرکت به تدریج با اشاعه و معرفی اندیشه‌های علمی، در قرن ۱۷ به تاسیس کالج غیبی و نهایتاً انجمن سلطنتی ختم شد.» او گفت: «تا قرن هفدهم اندیشه علمی و جادو و مباحث عرفانی در هم آمیخته بود. اما سهم مباحثی علمی جدید به تدریج افزایش یافت. به نحوی که جان دی در عین حال که مشاور الیزابت اول بود، و هم به عنوان ریاضی‌دان، مبتکر جدول‌های ناوبری دریایی و پزشک هم شناخته می‌شد، جادوگری نیز می‌کرد و سی سال پایانی عمر خود را صرف آموختن زبان فرشتگان کرد تا از آن‌ها دست اول حقایق را دریابد و دانش کسب کند.»

دکتر طبیبیان در ادامه به بخشی از کتاب فرانسیس تیتز به عنوان مصداقی از سردرگمی در حیطه اندیشه، اشاره کرد: «در اواخر قرن پانزدهم و اوائل قرن شانزدهم، فردی به نام اگریپا زندگی می‌کرد که به دلیل نوشته‌هایش در مورد سحر و طلسمات در تمام اروپا شهرت داشت. او کتاب‌های مختلفی نوشت و از جمله کتابی نوشت تحت عنوان "بیهودگی" شامل یکصد فصل. که در نود و نه فصل از این کتاب انواع معارف آن زمان از جمله جادوگری، کیمیا، ریاضی، معماری، طب... را بر شمرده و یک به یک آنها را سست پایه و باطل اعلام می‌کند.» او شروع عصر خرد را به قرن هفدهم و ظهور دکارت نسبت داد و گفت: «تالیف کتاب روش درست راه بردن عقل در قرن هفدهم را می‌توان به عنوان آغاز عصر خرد گرایی قلمداد کرد. دکارت در این کتاب به بشر این رهنمود را می‌دهد که چیزی را باور کنید که با عقل خودتان و طی مراحل منطقی و عقلانی به آن رسیده باشید.» دکتر طبیبیان، همچنین ظهور سیستم‌سازها را مقارن با تالیف کتاب لویاتان اثر توماس هابز دانست و پیدایش سیستم‌های فیزیکی را نیز به ظهور اسحاق نیوتن نسبت داد. او افزود: «نیوتن به عنوان اولین فرد در خط دانشمندان نبوده است بلکه به عنوان آخرین، در سلسله جادوگران بوده است.»

این اقتصاددان در ادامه توضیح داد که هدف او از تشریح تاریخ تحول اندیشه، بیان این واقعیت بوده است که «بشر برای بهره‌گیری از خرد مسیر پیچیده‌ای را پیموده است.»

تجلیل از مقام علمی دکتر طبیبیان

دکتر نیلی: دکتر طبیبیان علم اقتصاد را با زبانی ساده بیان می‌کند

در ادامه این نشست علمی و تخصصی، پس از آنکه تعدادی از کارشناسان دیدگاه‌های خود را درباره سخنان دکتر طبیبیان مطرح کردند و پرونده "تاریخ تحول اندیشه" بسته شد، دکتر غلامعلی فرجادی، سرپرست معاونت آموزشی و امور دانشجویی موسسه ضمن بیان خاطراتی از دوران همکاریش با دکتر طبیبیان اعلام نمود که دعوت از این اقتصاددان به دو منظور صورت گرفته است. او گفت که قرار است در این نشست از مقام علمی جناب آقای دکتر طبیبیان نیز تجلیل بعمل آید.

موسسه نیاوران چگونه به نامی مطرح تبدیل شد؟

در ادامه این نشست، دکتر مسعود نیلی، رییس موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی با اشاره به روند شکل‌گیری موسسه نیاوران گفت: «جناب آقای روغنی زنجانی به عنوان رییس وقت سازمان برنامه و بودجه، ایده ارزنده‌ای را مبنی بر تاسیس موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی مطرح کردند و آن را به ثمر نشانند؛ به گونه‌ای که این موسسه، به رغم فراز و نشیب‌هایی که طی کرده است اکنون به عنوان یک موسسه مطرح در حوزه آموزش و پژوهش شناخته می‌شود.» او ادامه داد: «از جناب آقای دکتر طبیبیان باید قدرانی کرد که همپای جناب آقای زنجانی در تاسیس این نهاد نقش داشته‌اند. آقای دکتر طبیبیان پس از آقای دکتر مشایخی، دومین رییس این موسسه بوده‌اند و آنچه به صورت استثنایی در موسسه

عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی رخ داد این بود که به دلیل نحوه گزینش اعضای هیات علمی، در زمان کوتاهی به یک نام معتبر و مطرح تبدیل شد. آنچنان که عده‌ای از جوانان با استعداد کشور به جایگاه علمی آن اطمینان کرده و برای آینده خود در این موسسه سرمایه‌گذاری کردند».

رییس موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی در ادامه گفت: « جوانان باید بدانند که این موسسه با چه دشواری‌هایی شکل گرفته و از چه فراز و نشیب‌هایی عبور کرده است. و هم از این رو است که ضرورت دارد آنها نیز در تقویت این نهاد بکوشند و این مهم جز با ارج نهادن به تلاش موسسان و بزرگان پایه گذار این نهاد حاصل نمی‌شود.» دکتر نیلی در ادامه ضمن بیان ویژگی‌های علمی جناب آقای دکتر طبیبیان گفت: « آنچه در عبارتی کوتاه برای توصیف ایشان می‌توان بیان کرد، آن است که ایشان مفاهیم علمی را به زبانی ساده و کاربردی مطرح می‌کنند و این ویژگی ایشان را از بسیاری از دیگر اقتصاددانان متمایز می‌کند».

او افزود: « اگر گزارش‌های دفتر اقتصاد کلان سازمان برنامه و بودجه را در مقطعی که جناب آقای دکتر طبیبیان در آن مسئولیت داشتند، مورد مطالعه قرار دهید، در می‌یابید که ایشان در آن مقطع، مواردی را در مورد تفاوت نرخ و یکسان‌سازی نرخ ارز و مسائلی از این دست را با سادگی بسیار بیان کرده‌اند که اگرچه این موارد به گفتمان رایج امروز تبدیل شده است اما سخن گفتن در باب این موضوعات در آن زمان هزینه‌های بسیاری در پی داشت. بنابراین آنچه امروز در حوزه علم اقتصاد حاصل شده، دستاورد بزرگی است که به راحتی به دست نیامده است.» او ادامه داد: « اکنون یکی از رسالت‌هایی که موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی برای خود تعریف کرده این است که از افرادی که در گذشته و در حوزه آموزش، پژوهش و همچنین مدیریت اقتصادی کشور اثرگذار بوده‌اند، تجلیل کند. هر چند که مختصات این جلسات نسبت به جایگاه این شخصیت‌ها کوچک است.»

جناب آقای دکتر امیر هوشنگ مهریار نیز که به عنوان یکی از مسئولان وقت دانشگاه شیراز دکتر طبیبیان را از زمان دانشجویی ایشان می‌شناخت در توصیف شخصیت علمی ایشان به ذکر این عبارت بسنده کرد که: «آنچه ما در مورد آینده جناب آقای دکتر طبیبیان در زمان دانشجویی ایشان پیش بینی کرده بودیم اینک رنگ واقعیت به خود گرفت و ایشان به مدارج علمی بالایی رسیده‌اند.»

در ادامه جناب آقای دکتر فرشاد فاطمی، عضو هیات علمی دانشگاه صنعتی شریف و یکی از دانشجویان دکتر طبیبیان در توصیف خصوصیات علمی این اقتصاددان گفت: « جناب آقای دکتر طبیبیان، به دانشجویان خود، خوب سواد می‌آموزد. و آموزه‌های خود را در حالی که به زبان ساده بیان می‌کند طوری مطرح می‌نماید که این آموزه‌ها، پیش پا افتاده به نظر نمی‌رسد، او همچنین دانشجویان خود را مهم می‌انگارد و در جهت ایجاد اعتماد بنفس آنها تلاش می‌کند.»

دکتر علی فرحبخش یکی دیگر از دانشجویان جناب آقای دکتر طبیبیان نیز وجه تمایز ایشان را در مقایسه با سایر اندیشمندان کشور این گونه توصیف کرد: «ایشان نسبت به زمان و مکان خود جلوتر هستند.» وی ادامه داد: « جناب آقای دکتر طبیبیان در کلاس درس، در حین آموزش فرمول‌های علم اقتصاد، تاریخ و ادبیات را نیز به دانشجویان خود می‌آموخت.» در ادامه این نشست علمی تخصصی و آیین نکوداشت جناب آقای دکتر طبیبیان، ضمن قدردانی از هیات ریسه موسسه و حاضران این نشست گفت: « اگر کسی نتواند دانشجویانی تربیت کند که از خود او شایستگی‌های علمی بیشتری داشته باشند، به بن بست علمی رسیده است. اما اکنون که من می‌بینم دانشجویان من و دانشجویان این موسسه دارای مدارج علمی شایسته‌ای در ایران و خارج از کشور هستند، برایم بهترین پاداش است.» او با اشاره به دشواری‌هایی که در سازمان برنامه و بودجه و در زمان مدیریت در موسسه متحمل شده است افزود: «من از کسی طلبکار نیستم و پروسه‌ای که تاکنون طی کرده‌ام برایم بسیار پر ارزش بوده است.» در پایان این مراسم لوح یادبودی از سوی دکتر مسعود نیلی در کسوت رییس موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی به جناب آقای دکتر طبیبیان تقدیم گردید.